

דעת חכמה

ויחי

י' טבת

תשפ"ה

לתגובות, וניתן להשיג: Oraysa10@gmail.com

נושא: א. פרשה זו סתומה - עמוד א |

הדברים שנתבארו, בקיצור | נושא א', ג' ביאורי המדרש למה נסתמה / נחלקו בטעם הסתומה / כאן יש סתימין דסתימין ונשתנה יותר.

סגנון כתב יד עברי מסורתי

פרשה זו סתומה

(בראשית מז, כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:

במדרש (ב"ר צו, א) "ויחי יעקב בארץ מצרים, למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב, התחילה שעבוד מצרים על ישראל. דבר אחר למה הוא סתומה, מפני שבקש יעקב אבינו לגלות את הקץ ונסתם ממנו. ד"א למה היא סתומה מפני שסתם ממנו כל צרות שבעולם."

בפשטות, כוונתם במה שאין רווח בין פרשת ויחי לפרשת ויגש, ודלא כדרך פרשיות התורה שבכל תחילת פרשה יש רווח, והפרשה מתחילה בשורה חדשה כדין 'פרשה פתוחה', ומאידך נמסר במסורת שכאן מתחילה פרשה חדשה, ולכן נשאלת השאלה למה הפרשה סתומה, ולזה השיבו במדרש בג' אופנים. א' מיתת יעקב, ב' גילוי הקץ, ג' שנסתמו לו הצרות.

בדברים הבאים ננסה להבין דברי המדרש והאם נחלקו התירושים בגדר פרשה זו.

א [נסתמו הצרות

תחילה יבוארו דברי הפירוש והתירוץ השלישי "ד"א למה היא סתומה, מפני שסתם ממנו כל צרות שבעולם".

בפשטות, ההבנה היא, שבכל מקום שניתן רווח בתורה, בין אם היא סתומה ובין אם היא פתוחה, באו ללמדנו שכאן מתחיל 'ענין חדש' ולכן הפרידו אותו מהנאמר קודם לכן. אלא שיש ב' סוגי הפרדות, הפרדה שדינה 'סתומה' היינו שהמשך הדברים הוא באותה שורה בתורה, רק שיש רווח מסוים בין סוף המאמר הקודם למאמר הבא, וזהו 'רווח מועט'. כלומר, שיש כאן הפסק ורווח בין הדבקים, אבל לא דבר חדש ממש, ולכן יש הפסק מעט. אבל יש הפסק מרובה שהוא 'פתוחה', כלומר שיש כאן דבר וענין חדש.

עפי"ז עיקר סתימות הפרשה, בשביל ללמדנו שאין הפסק בין 'ויחי יעקב' לבין הפסוק הקודם לו, (בראשית מז, כז) וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גֶשֶׁן ויאחזו בו ויפרו ויירבו מאד: זהו הטעם ש'ויחי יעקב' בחיים מלאים חיות. שאין הכונה שחי בארץ מצרים 'לא מת', אלא שהיו 'חיים' שיש בהם. [כשם שמצאנו שמיתה איננה מיתה גמורה והעדר החיים, אלא שיש דברים שהם כמיתה, משום איכות החיים, כך גם בלשון חיים מצאנו ב' דרגות, א' חי דהיינו שלא מת מן העולם. ב' שהוא חי במלואו, חיים שלמים בטובה וברכה]. ועיין זה"ק (ח"א רטז): ש'ויחי יעקב' סמוך לפסוק וישבו בארץ גושן ויאחזו בה, שלכן סתומה, להודיע שהיה להם חיים טובים שם, ולכן חיתה רוח יעקב בשנים ההם.

דוגמא לדבר בפסוק (בראשית לה, כב) ויהי בשפן ישראל בארץ נהר וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל פ ויהי בני יעקב שנים עשר: יש כאן 'פתוחה' באמצע הפסוק, והוא דבר פלא. אלא שיש כאן ב' משמעויות בפסוק. מחד גיסא מפריד בין מעשה ראובן לבין בני יעקב, ומאידך הוא פסוק אחד ללמדנו שלמרות מה שעשה לבסוף הם שנים עשר, וכולם בכלל, ומיטת יעקב שלימה.

למה נסתמה פרשה זו

כך גם כאן, מחד גיסא אין הפסק בין הדבקים, ללמדנו שהיה יעקב 'חל' מצד השמחה לראות את ריבוי צאצאיו, ולדברי המדרשים היו ל' או ס' ריבוא. מאידך מתחילים לספר על מיתת יעקב, וכיצד בירך את בניו טרם מותו, והמיתה והלויה והקבורה, לכן נסתמה הפרשה, לחברה מחד גיסא, ולהפרידה מאידך גיסא.

ב] לגלות הקץ

הפירוש השני במדרש "דבר אחר למה הוא סתומה, מפני שבקש יעקב אבינו לגלות את הקץ ונסתם ממנו".

הנה לפירוש זה, אין טעם להסביר שמטרת הסתומה בשביל לחבר לפרשה הקודמת, כי אין לכך שום משמעות. נראה להסביר, שפירוש זה חולק באופן מהותי על הטעם מדוע פרשה היא פתוחה ומדוע היא סתומה.

אלא שמהותו פתוח וסתום, כדברי רש"י (שבת קד). "מאמר פתוח ומאמר סתום - יש דברים שנתן רשות לדורשן, ויש שאתה מצווה לסותמן, כגון מעשה מרכבה". לפי"ז הנידון הוא האם ניתן לדרשו אם לאו.

מאחר וביקש לגלות להם את הקץ, ולדברי המדרש הללו טמונים בדבריו ענין הקץ, וכמו שאמר 'עד כי יבא שילה', [וגם בספר דניאל בסופו ענין הקץ מנינו 'אלף שלוש מאות וחמישים', שהם אותיות 'שילה' בחשבון. דהיינו י' מספרה אלף, ל' מספרה שלוש מאות, וה' מספרה חמישים]. לכן פרשה זו סתומה, להודיע שאין רשות לדרשה, ואסור לגלות הקץ. ודמיא למעשה מרכבה וכדומה.

מעתה נחלקו בטעם שפרשה פתוחה או סתומה, האם הוא להפריד בין הדברים, או לחתום את הדברים. אכן לדברי שני הביאורים הללו, מה שהפרשה בראשה פתוחה או סתומה, מלמדת על הפרשה כולה, או האם היא נפרדת מהקודם לו, או שמהותה פתוחה או סתומה לדרשה.

ג] פטירת יעקב

ועתה נשוב לראש, אל הפירוש הראשון במדרש "למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב, התחילה שעבוד מצרים על ישראל".

והנה כאן אי אפשר לבאר כב' האופנים הקודמים. כי אם מטרת פתוחה וסתומה להפריד בין הפרשיות, ואילו העדרם בא לחבר בין הפרשיות, אם כן מה נוגע לכך מה שנפטר יעקב בפרשה זו, אדרבה היה מקום להפרידם יען שהוא ענין חדש. כמו"כ אין שעבוד מצרים כאן בפרשה רק להלן בחומש שמות.

וגם לטעם שפרשה סתומה משום שאין רשות לדרשה, אין שייכות במה שמת יעקב.

והיה מקום לחשוב, שאכן לעולם היה ראוי שיהיה סתומה בסוף פרשת ויחי, כי משם ואילך נסתמו עיניהם, ומשם מתחיל הגלות, כפי שנכתב בתחילת ספר שמות. אלא שאי אפשר שלא להפסיק בין חומש לחומש ד' שיטין. לכן נתנו את הסתומה שלא במקומה. בבחינת 'אם אינו ענין לכאן תנהו ענין לכאן', ולפי"ז אכן עיקר התירוץ הוא שניתן הסתומה כאן תחת סוף הפרשה אחר מיתת יעקב שאז החל השעבוד.

אבל יותר נראה, שהנה כאן בתחילת ויחי היא לא סתומה ולא פתוחה. דהיינו שבכל מקום שיש הבדל בין דברים, הרי שבין פרשה לפרשה יש פתוחה, ובתוך הפרשה יש מקומות של סתומה, שיש רווח בין התיבות, אלא שהפסוק הבא מתחיל בסוף השורה. אבל בוויחי אין לא פתוחה כפי הפסק פרשיות גם לא סתומה. ואפשר שאכן ב' הדברים באו ללמדנו, גם שמיתת יעקב הביאה את השעבוד, וגם שאינה נדרשת. היינו שיש כאן סתימה שבסתימה, ומכח זה אנו למדים שיש כאן ענין של סתימה. אולם לפי ביאור זה, לא התוכן האם הפרשה נדרשת או נסמכת ומחוברת לחברתה, אלא שעצם הענין המסופר בו גרם לסתימה, והעמידו סתימה דסתימין כאן בתיבות 'ויחי יעקב' ללמדנו שנקודה זו היא הנקודה של הסתימה, שכל עוד שהיה יעקב חי היה שפע העולמות על פיו, והפסיק הרעב במצרים וכדומה. אולם מעתה נסתם המעיין וסכנת קציצת האילן.

למה נסתמה פרשה זו

ואפשר שגם הנך ב' תירוצים האחרים גם הם סבורים שעצם השינוי במה שיש כאן ב' סתימות הוא הגורם לדרשה. אלא שלשיטתם יש כאן תוספת לדרוש שנים. תירוך ב' סבר שמאחר ורצה לגלות את הקץ לכן הפרשה סתומה פעמיים, גם להודיע שלא לדרשה וגם שנסתם השפע והתחיל הגלות. ותירוך ג' סבר שנסתם פעם אחד להודיע שהמשך לפנינו, וגם נסתם להודיע שבמיתתו אדרבה פסק חיות זה.

נמצא שלכו"ע הסתימה הראשונה באה ללמדנו שמיתת יעקב סתמה את השפע והחירות. אלא שהתירוצים האחרים באים להוסיף, לחד שעד מיתתו היה חירות ושפע רב ביותר. וחד תירוך שנסתם גם סוד הגאולה ועת הקץ.